

Для коментарів чи іншого зворотного зв'язку заповніть форму:
[форма зворотного зв'язку щодо цієї версії настанови](#)

Версія цього документу для друку: <http://guidelines.moz.gov.ua/documents/2918?id=ebm01140&format=pdf>

Настанови на засадах доказової медицини.
Створені DUODECIM Medical Publications, Ltd.

Настанова 01140. Проблеми шкіри СТОП

Автор: Alexander Salava
Редактор оригінального тексту: Jukkapekka Jousimaa
Дата останнього оновлення: 2017-05-24

ОСНОВИ

- Стригучий лишай - це поширена грибкова інфекція шкіри, яка може мати різні клінічні картини, що виникають на ногах (дерматомікоз стоп або стопа спортсмена); коли є проблеми зі шкірою стоп, слід брати зразки на грибок.
- Люди з діабетом часто мають проблеми із стопами; їх слід перевіряти і лікувати на ранній стадії.
- Пам'ятайте щодо можливості подразнюючого контактного дерматиту (пітливість і механічні подразники), алергічної контактної екземи (взуття, місцеві протигрибкові засоби, засоби з догляду за шкірою тощо) і дерматит на фоні стазу (набряк стоп, венозна недостатність).
- Важливо оглянути інші ділянки (руки, зокрема) на додаток до стоп, тому що там можна знайти діагностичні підказки.

Діагностика

- Основою правильної діагностики є належний збір анамнезу та клінічне обстеження.
- Чи є в анамнезі будь-які шкірні захворювання? Чи існує, наприклад, в сімейному анамнезі псоріаз або atopічна екзема?

- У пацієнтів з діабетом можуть виникати різні проблеми зі шкірою, з яких найбільш поширеними є хронічні виразки, що розвиваються навіть після легкого ушкодження та повільно загоюються.
- Чи може проблема шкіри бути викликана подразниками (наприклад, потовиділенням або механічними факторами)?
- Чи є якісь контактні алергії або це реакція пацієнта на місцеве лікування (наприклад, мазі або засоби для догляду за ранами)?
- Попереднє лікування
  - Особливо якщо брати зразки грибкової культури, будь-який протигрибковий препарат слід відмінити за досить тривалий час до взяття зразка [настанова|00267|Dermatomycoses].
- Чи є в анамнезі пацієнта скарги на набряки ніг або венозна недостатність?
- Чи утворення сверблять (атопічна екзема, алергічний контактний дерматит)?
- Чи є у пацієнта біль або загальні симптоми (інфекції)?
[настанова|00275|Бешиха і целюліт]

Найбільш поширені дерматологічні причини

- Атопічна екзема [настанова|01121|Атопічна екзема (атопічн...)], наприклад, атопічна зимова стопа; у дітей та підлітків ювенільний підошовний дерматоз (фото [зображення|00433|Juvenile plantar dermato...])
- Подразнюючий контактний дерматит: через потовиділення та /або механічні подразники [настанова|00281|Подразнюючий контактний ...]
- Стригучий лишай: різні типи [настанова|00267|Dermatomycoses]
  - Стригучий лишай на стопі та між пальцями ніг
  - Дерматофітоз стопи по типу шкарпеток на підошві стопи
  - Часто асиметричний; може бути одностороннім, наприклад
  - Може також проявляться у вигляді везикул з вираженими краями.
- Дискоїдна екзема [настанова|00284|Нумулярний дерматит] (фото): головним чином на ногах, але зазвичай також на інших ділянках, таких як спина
- Нейродерміт (фото [зображення|01129|Neurodermatitis on the a...]): викликаний замкнутим колом свербіння і дряпання; зазвичай на верхніх частинах стоп, щиколоток або ніг

- Застійний дерматит (фото [\[зображення|Stasis dermatitis\]](#)) та проблеми зі шкірою внаслідок венотної недостатності нижніх кінцівок [\[настанова|00099\]](#) набряк ніг].
- Алергічний контактний дерматит [\[настанова|00280\]](#) Алергічний контактний де...]: гострий висип
  - Чи була діагностована контактна алергія? Косметика або засоби з догляду за шкірою?
- Короста [\[настанова|00269\]](#) Короста]: папули, знаки розчухувань і ходи особливо часто знаходяться з боків ніг; ураження шкіри і свербіж завжди також наявні і на інших ділянках шкіри
- Внутрішні екземи, такі як хронічна гіперкератозна екзема, як правило, також на долонях; зазвичай симетричні, типово, на підшовних арках
- Псоріаз [\[настанова|00288\]](#) Psoriasis]
  - Псоріаз на підшвах стоп (фото [\[зображення|Wide plantar psoriasis o...\]](#))
  - Часто зустрічається і на інших ділянках, таких як долоні або шкіра голови.
  - Псоріатичні ураження, як правило, симетричні, з товстим шаром, клінічна картина стабільна і немає везикул.
- Долонно-підшовний пустульоз
  - Гострі пустули з'являються на підшвах стоп і на долонях
  - Періодичне сильне лущення, найчастіше насамперед на підшовних арках
  - Пацієнти часто є курцями

Причини, пов'язані з проблемами кровообігу і діабетом

- Діабетична стопа; невропатичні та ішемічні рани [\[настанова|00497\]](#) Лікування синдрому діабе...].
- Нога Шарко
  - Відносно гострий клінічний стан, що спостерігається на не ішемічних стопах у людей з діабетом: набряк, легкий біль, жар і іноді еритема в ділянці стопи
  - Параметри запалення зазвичай не підвищені [\[настанова|00497\]](#) Лікування синдрому діабе...].

- Ураження і рани, викликані венозною недостатністю в нижніх кінцівках: варикоз, набряк, дерматит на ґрунті застійних явищ, пігментація, ліподерматосклероз, затвердіння шкіри, біла атрофія шкіри, поверхневий флебіт або виразки
[настанова L00964 | Венозна недостатність ни...]
- Проблеми зі стопами внаслідок атеросклерозу: некротичні виразки на стопах і пальцях ніг, холодні ноги і холодна шкіра, атрофічна, блискуча шкіра, лущення, пігментація, втрата волосся на шкірі, ураження нігтів [настанова L00101 | Ішемія нижніх кінцівок]
- Виразки внаслідок тиску (пролежні): спочатку синювато-червоні, плямиста еритема, часто пухир заповнений кров'ю або тканинною рідиною, а потім виразки [настанова L00292 | Профілактика і лікування...]

Інфекційні захворювання

- Еризипелюїд або целюліт, найчастіше на нижніх кінцівках
[настанова L00275 | Бешиха і целюліт]
- Вторинна інфекція виразки стопи (еритема навколо виразки, посилення болю, підвищені параметри запалення)
- Інфекція діабетичної стопи (навіть невеликі травми можуть загоюватися погано і повільно) та виникає остеїт у випадку глибоких виразок [настанова L00497 | Лікування синдрому діабе...]

Інші поширені проблеми зі шкірою

- Мозолі (фото [зображення L00962 | Clavus in the big toe]): часто викликані погано підібраним взуттям або неправильним положенням; наприклад, мозолі на подушечці стопи через підшовну арку, що опускається з віком
- Тракційні везикули: викликані механічним подразненням
- Бородавки [настанова L00276 | Warts (verruca vulgaris)] (фото [зображення L00563 | Plantar wart].)
- Пароніхія [настанова L00294 | Пароніхія та врослий ніг...]
- П'єзогенні папули (фото [зображення L01157 | Piezogenic papules in th...]): малі жирові вклинювання на п'ятках і краях стоп
- Обмороження (фото [зображення L01066 | Chilblains (perniosis)]): зазвичай на пальцях ніг, але також можуть зустрічатися в інших місцях на стопах; болючі грудочки, покриті блакитно-червоною плямистою еритемою

- Кератоліз без кісточок (малюнок [\[зображення L00408\]](#) |Pitted keratolysis on th...]): виразка на підшвах стоп, пов'язана з потовиділенням
- Підшовний ксероз (фото [\[зображення L01073\]](#) |Hyperkeratosis of the he...]): потовщення і тріщини рогового шару епідермісу на підшвах стоп і п'ят, зокрема; часто спадкові
- Подагра [\[настанова 00451\]](#) |Подагра і псевдоподагра]
  - Характерною ознакою є гостре еритематозне дуже болюче запалення плюснефалангового суглоба великого пальця після впливу холоду або фізичного навантаження або їжі з високим вмістом пуринів.

Рідкісні проблеми шкіри

- Захворювання рука-нога-рот [\[настанова L01026\]](#) |Ентеровірусні інфекції] (фото [\[зображення L01407\]](#) |Enteroviral skin lesions...]): афтоїдні ураження на долонях і підшвах ніг та в роті
- Рецидивуюче лущення підшов стоп або ексфоліативний кератоліз (дизгідроз сухий шаруватий): зазвичай в літній час; також вогнищеве лущення долонь; ймовірно, пов'язане з підвищеною пітливістю
- Кільцевидна гранульома (фото [\[зображення L01374\]](#) |Granuloma annulare on th...]): зазвичай на шиї або ногах, без лущення, без симптомів або з легкими симптомами
- Пігментна пурпура (фото [\[зображення L01181\]](#) |Pigmented purpuric derma...]), наприклад, золотистий лишай (фото [\[зображення L01180\]](#) |Lichen aureus in the leg]), дрібні петехії рудуватого кольору, як правило, на ногах і стопах
- Шкірні симптоми системних ревматичних захворювань або васкулітів, таких як уртикарний васкуліт (фото [\[зображення L01241\]](#) |Urticarial vasculitis]), лейкоцитокластична пурпура (фото [\[зображення L00322\]](#) |Purpuric lesions in leuk...]), лейкоцитопластичний васкуліт, васкулітна виразка на пальці ноги, індуративна еритема (вузловий васкуліт; фото [\[зображення L00588\]](#) |Erythema induratum at th...]), пурпура Шенлейн-Геноха (фото [\[зображення L00846\]](#) |Henoch-Schönlein purpura...]) [\[зображення L01039\]](#) |Henoch-Schönlein purpura...]).
- Вроджена кератодермія (група захворювань; вроджений товстий гіперкератоз, зазвичай також на руках)

Обстеження

- Зразки для мікроскопії та грибову культуру слід брати без особливих коливань з лускатого дерматиту стопи.
- СРБ та загальний аналіз крові з тромбоцитами у випадку підозри на інфекцію шкіри
- Глюкоза натще та пероральний тест на толерантність до глюкози за необхідності, якщо підозрюється діабет
- Обстеження діабетичної стопи; обстеження та тест на монофіламенти [настанова 00497] Лікування синдрому діабет...].
- Обстеження кровообігу в нижніх кінцівках (кісточно-плечовий індекс (КПІ), ультразвукова доплерографія за необхідності) [настанова 00101] Ішемія нижніх кінцівок]
- Нашкірні тести можуть бути показані у випадку підозри на алергічний контактний дерматит.
- Біопсія шкіри рідко корисна (майте на увазі погане загоєння біопсійних ран на стопах і ногах).

Лікування

- Лікування причини, якщо це можливо (наприклад, протигрибковий препарат для лікування стригучого лишая, уникнення причинного чинника у пацієнтів з алергічним контактним дерматитом)
- Для стригучого лишая між пальцями стоп часто достатньо використовувати протигрибковий препарат місцево, впродовж 2-4 тижнів. Для шкарпеткового типу грибового ураження підошви стопи або стригучого лишая, що поширився наверх ноги, системна протигрибкова терапія часто необхідна додатково до місцевого лікування [доказ 02205] C]: 250 мг тербінафіну один раз на день впродовж 2–4 тижнів або 100 мг ітраконазолу один раз на день впродовж 2 тижнів [настанова 00288] Psoriasis].
- Проблеми стоп у людей з діабетом повинні обстежуватись на ранній стадії [доказ 02280] D] [настанова 00497] Лікування синдрому діабет...].
- У випадку екзематозних захворювань лікуванням першого вибору є періодичний прийом глюкокортикоїдів середньої або високої активності впродовж 2-3 тижнів.

- Для лікування атопічної екземи і часто для інших типів екземи також є високоефективними місцеві інгібітори кальциневрину [Доказ 07428] [В] (мазь з такролімусом і пімекролімусом).
- Регулярне застосування немедикаментозних мазей допомагає у випадку багатьох шкірних захворювань стоп.
- У випадку застійного дерматиту компресійна терапія (підтримуючі пов'язки або градієнтні компресійні панчохи) [Настанова 00099] [Набряк ніг] [Настанова 00104] [Лікування виразок нижніх...] та у разі загострень глюкокортикоїд середньої або високої активності періодично, один або два рази на день впродовж 2–4 тижнів. У спокійній стадії підтримуюча терапія із застосуванням глюкокортикоїдів з середньою або високою активністю двічі на тиждень часто потрібна впродовж 1–3 місяців. Немедикаментозні мазі слід застосовувати у дні між ними.
- Для нейродерміту та хронічних екзематозних захворювань часто потрібно 4–6 тижнів і періодичне лікування глюкокортикоїдами високої та екстрависокої сили дії.
- Для п'яткових тріщин і гіперкератозної екземи необхідне лікування, що зменшує потовщення шкіри (кератолітичні мазі). Місцеве лікування сечовиною або саліциловою кислотою, наприклад, саліциловою вазеліновою маззю (екстемпоральне призначення: Rec. Acid. salicyl. 5–10,0 g, Vasel. alb. ad 100,0 g) один або два рази на день впродовж 1-2 тижні.
- Болючі тріщини або лінійні рубці на шкірі можна намазати ляпісом один або два рази на день впродовж декількох днів (рецепт: Rec. Sol. arg. nitr. 0,5-1,0%) на додаток до іншого місцевого лікування (немедикаментозні та кератолітичні мазі).

Коментар експерта. Лікарський засіб срібла нітрат станом на 07.06.2019 в Україні не зареєстрований

- Для долонно-підшовного пустульозу і псоріазу підошви періодичне лікування місцевою глюкокортикоїдною маззю високої до екстрависокої сили дії, зазвичай потрібно курсами 4-6 тижнів, наприклад, поєднання з кератолітичним місцевим лікуванням, якщо це необхідно. Лікування може бути посилене шляхом закривання шкіри (бавовняними шкарпетками або пластиковою плівкою, обгортаючи стопи на ніч). У стійких до лікування випадках фототерапія (наприклад, ПУВА лікування), яку проводить дерматолог та/або пероральне лікування (ретиноїди, імуносупресивні препарати).

Консультація фахівця

- У випадку важких та резистентних до лікування проблем шкіри стоп (наприклад, важкі внутрішні екземи, псоріаз, долонно-підшовний пустульоз), необхідна консультація дерматолога.
- Якщо підозрюється алергічний контактний дерматит, слід проводити нашкірні тести.
- Якщо є підозра на проблеми кровообігу або випадок є стійким до лікування, необхідно проконсультуватися з судинним хірургом (обстеження кровообігу нижніх кінцівок).
- Ускладнені інфекції стоп у людей з діабетом часто вимагають стаціонарного лікування [\[Настанова L00497 | Лікування синдрому діабе...\]](#).

Джерела інформації

R1. Bell-Syer SE, Khan SM, Torgerson DJ. Oral treatments for fungal infections of the skin of the foot. Cochrane Database Syst Rev 2012;10():CD003584. [\[PubMedID|23076898\]](#)

R2. Dorresteijn JA, Kriegsman DM, Assendelft WJ et al. Patient education for preventing diabetic foot ulceration. Cochrane Database Syst Rev 2014;(12):CD001488. [\[PubMedID|25514250\]](#)

R3. Simpson EL. Atopic dermatitis: a review of topical treatment options. Curr Med Res Opin 2010;26(3):633-40. [\[PubMedID|20070141\]](#)

R4. Cury Martins J, Martins C, Aoki V et al. Topical tacrolimus for atopic dermatitis. Cochrane Database Syst Rev 2015;(7):CD009864. [\[PubMedID|26132597\]](#)

R5. Sevrain M, Richard MA, Barnetche T et al. Treatment for palmoplantar pustular psoriasis: systematic literature review, evidence-based recommendations and expert opinion. J Eur Acad Dermatol Venereol 2014;28 Suppl 5():13-6. [\[PubMedID|24985558\]](#)

R6. Paul C, Gallini A, Archier E et al. Evidence-based recommendations on topical treatment and phototherapy of psoriasis: systematic review and expert opinion of a panel of dermatologists. J Eur Acad Dermatol Venereol 2012;26 Suppl 3():1-10. [\[PubMedID|22512675\]](#)

R7. Matthys E, Zahir A, Ehrlich A. Shoe allergic contact dermatitis. Dermatitis 2014;25(4):163-71. [\[PubMedID|25000234\]](#)

Настанови

- [Настанова 00267](#). Dermatomycoses.
- [Настанова 00275](#). Бешиха і целюліт.
- [Настанова 01121](#). Атопічна екзема (атопічний дерматит) у дорослих.
- [Настанова 00281](#). Подразнюючий контактний дерматит.
- [Настанова 00284](#). Нумулярний дерматит.

- [Настанова 00099](#). набряк ніг.
- [Настанова 00280](#). Алергічний контактний дерматит.
- [Настанова 00269](#). Короста.
- [Настанова 00288](#). Psoriasis.
- [Настанова 00497](#). Лікування синдрому діабетичної стопи.
- [Настанова 00964](#). Венозна недостатність нижніх кінцівок.
- [Настанова 00101](#). Ішемія нижніх кінцівок.
- [Настанова 00292](#). Профілактика і лікування пролежнів.
- [Настанова 00276](#). Warts (*verruca vulgaris*).
- [Настанова 00294](#). Пароніхія та врослий ніготь на пальцях стопи.
- [Настанова 00451](#). Подагра і псевдоподагра.
- [Настанова 01026](#). Ентеровірусні інфекції.
- [Настанова 00104](#). Лікування виразок нижніх кінцівок.

Зображення

- [Зображення 00433](#). Juvenile plantar dermatosis.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 01129](#). Neurodermatitis on the ankle.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Suvi Cajanus
Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 00898](#). Stasis dermatitis.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 00625](#). Wide plantar psoriasis on the skin of the sole.

Автори та власники авторських прав: Duodecim Medical Publications Ltd Raimo Suhonen

- [Зображення 00962](#). Clavus in the big toe.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen (picture) Suvi
Sajanus (caption)

- [Зображення 00563](#). Plantar wart.

Автори та власники авторських прав: Duodecim Medical Publications Ltd Raimo Suhonen

- [Зображення 01157](#). Piezogenic papules in the heel.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Suvi Cajanus
Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 01066](#). Chilblains (perniosis).

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Suvi Cajanus
Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 00408](#). Pitted keratolysis on the sole.

Автори та власники авторських прав: Duodecim Medical Publications
Ltd Raimo Suhonen

- [Зображення 01073](#). Hyperkeratosis of the heel.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Suvi Cajanus
Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 01407](#). Enteroviral skin lesions in the feet.

Автори та власники авторських прав: Merja Helminen Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 01374](#). Granuloma annulare on the ankle.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 01181](#). Pigmented purpuric dermatitis in the legs.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Suvi Cajanus
Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 01180](#). Lichen aureus in the leg.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Suvi Cajanus
Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 01241](#). Urticarial vasculitis.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Suvi Cajanus
Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 00322](#). Purpuric lesions in leukocytoclastic vasculitis.

Автори та власники авторських прав: Duodecim Medical Publications Ltd Raimo Suhonen

- [Зображення 00588](#). Erythema induratum at the back side of the leg.

Автори та власники авторських прав: Duodecim Medical Publications Ltd Raimo Suhonen

- [Зображення 00846](#). Henoch-Schönlein purpura in the feet.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Duodecim Medical Publications Ltd

- [Зображення 01039](#). Henoch-Schönlein purpura in the foot.

Автори та власники авторських прав: Raimo Suhonen Suvi Cajanus
Duodecim Medical Publications Ltd

Доказові огляди Duodecim

- [Доказовий огляд 02205](#). Oral treatments for fungal infections of the skin of the foot.
Дата оновлення: 2014-04-09
Рівень доказовості: C
Резюме: Oral terbinafine and itraconazole may be more effective than placebo for moccasin type tinea pedis.
- [Доказовий огляд 02280](#). Patient education for preventing diabetic foot ulceration.
Дата оновлення: 2017-08-29
Рівень доказовості: D
Резюме: There is insufficient evidence on the effectiveness of patient education for the prevention of diabetic foot ulceration or amputations, although education may improve people's foot care knowledge and behaviour in the short term.
- [Доказовий огляд 07428](#). Topical tacrolimus for atopic dermatitis.
Дата оновлення: 2016-01-10
Рівень доказовості: B
Резюме: Topical tacrolimus appears to be effective for moderate and severe atopic

dermatitis in adults and children compared with vehicle ointment. Tacrolimus 0.1% appears to be better than low-potency corticosteroids, pimecrolimus 1%, and tacrolimus 0.03%.

Авторські права на оригінальні тексти належать Duodecim Medical Publications, Ltd.

Авторські права на додані коментарі експертів належать МОЗ України.

Published by arrangement with Duodecim Medical Publications Ltd., an imprint of Duodecim Medical Publications Ltd., Kaivokatu 10A, 00100 Helsinki, Finland.

Ідентифікатор: [ebm01140](#)   Ключ сортування: 013.069   Тип: EBM Guidelines

---

Дата оновлення англomовного оригіналу: 2017-05-24

Автор(и): [Alexander Salava](#)   Редактор(и): [Jukka Pekka Jousimaa](#)   [Kirsi Isoherranen](#)
Лінгвіст(и)-консультант(и) англomовної версії: [Hilkka Salmén](#)   Видавець: Duodecim Medical Publications Ltd
Власник авторських прав: Duodecim Medical Publications Ltd

Навігаційні категорії
[EBM Guidelines](#)   [Dermatology](#)

Ключові слова індексу
speciality: [Dermatology](#)   [Foot](#)   [Dermatitis](#)   [Atopy](#)   [Eczema](#)   [Tinea](#)   [Irritation dermatitis](#)   [Neurodermatitis](#)   [Scabies](#)
[Psoriasis](#)   [Palmoplantar pustulosis](#)   [ASO](#)   [Diabetes](#)   [Erysipelas](#)   [icd-10: B35](#)   [icd-10: L20](#)   [icd-10: L23](#)   [icd-10: L24](#)
[icd-10: L25](#)   [icd-10: L28](#)   [icd-10: L40](#)